

gesteld werd, maar dan ook eerst zou aanbreken de toepassing van het slot van Art. 1 van de Wet van 4 December 1872, *Staatsblad* n°. 134. Een algemeene maatregel van inwendig bestuur, kan deze Wet geheel of gedeeltelijk ook op andere ziekten toepassen enz. Tot zoolang evenwel behoeven de medici van Nederland geen aangifte te doen van de gevallen van influenza, gelijk Dr. DOZY dat wil.

Winschoten, 14 Januari 1890.

Hoogachtend waarde Redactie!
Dr. TH. HAAKMA TRESLING.

BOEK AANKONDIGING.

E. NEUMANN. *Ueber den Entzündungsbegriff. Beiträge zur pathologischen Anatomie und zur allgemeinen Pathologie*, von Dr. E. ZIEGLER, Deel 5.

Hoe moeten wij het begrip „ontsteking” definiëren? Dat is de vraag, die NEUMANN voorop stelt en die hij aan het eind van zijn 17 pagina's lang, helder geschreven opstel aldus beantwoordt, dat „wir unter dieser Bezeichnung die „jenige Reihe von Erscheinungen zusammen zu fassen haben, welche sich nach „primären Gewebslaesionen (Laesio continui oder Necrose) local entwickeln und „die Heilung dieser Laesionen bezwecken”.

Om daartoe te komen zet hij eerst uiteen hoe, in plaats van een definitie van het begrip in quaestie meestal een omschrijving der geobserveerde feiten wordt gegeven; hoe THOMA het geheele begrip „ontsteking” als niet definiëerbaar heeft willen schrappen, hoe er geen symptomen bij de ontsteking als constant zijn aan te geven, en hoe toch eigenlijk de definitie afhankelijk is van de vraag: wat is gemeen aan alle ontstekingsprocessen?

Dan bespreekt hij de vraag, die de oudere pathologen stelden; zij vroegen niet: wat geschiedt bij de ontsteking, doch waartoe dient zij? en dit dient hem als uitgangspunt om aan de hand der nieuwere onderzoekers als ACKERMANN, v. BÄR und PFLÜGER tot het voorloopig resultaat te komen, dat de ontsteking zich aansluit aan de physiologische begrippen van spijsvertering enz., omdat het een combinatie is van verschillende processen, die tot een bepaald doel leiden.

Zoover gekomen, zet hij scherp tegenover elkander het door de ontstekingsoorzaak te voorschijn geroepen „primair affect”; de daaruit voortvloeiende secundaire stoornissen, en de reactie, welke laatste er naar streeft zowel het primair affect, als de secundaire stoornissen op te heffen.

Wat is nu het primair affect bij de ontsteking? Met verwerping der ontstekingsprikkels, die moleculaire veranderingen zouden geven, van de VIRCHOW'sche attractie-theorie, en van de SAMUEL-COHNHEIM'sche leer der vaatveranderingen, alle zaken die hij tot de secundaire stoornissen brengt, vindt hij door generaliseering van WEIGERT's bekende meening, steeds in een laesio continui der weefsels of in een necrose het primair affect der ontsteking.

Traumata geven één van beide; kneuzing, stoot, trekking of wrijving geven

eerst dan ontsteking, als er necrose der weefsels op volgt. Oppervlakkige defecten, chemische schadelijkheden, electriciteit (de experimenteele prikkel bij uitnemendheid) koude en hitte, diepe necrosen, vreemde lichamen, infectieuse kiemen, ja de dyskrasische jicht passeeren de revue, en overal wordt, als er ontsteking volgt, de laesio continui of de necrose als primair affect gevonden.

Nadat dit zeer lezenswaardig gedeelte afgehandeld is, treedt NEUMANN in nadere bespreking der vraag of men de ontstekings-verschijnselen, die op het primair affect volgen, als de secundaire stoornis moet aannemen en de regeneratieve processen als de reactie. Uitgaande van het idee, dat ontsteking een proces is met een doel, n.l. het herstellen van het defect, zoo kan hij de ontstekings-symptomen niet, zooals EBERTH, COHNHEIM en WEIGERT doen, van de regeneratie scheiden, en hij ziet ze aan voor samenwerkend tot dat herstel. De verschijnselen, die niet direct als regeneratie op te vatten zijn, beschouwt hij als pogingen om de aan dat herstel hinderlijke zaken op te ruimen. Op die wijze kan hij ontstekings-symptomen en regeneratie niet scheiden, en komt hij, vasthoudend aan het constante primair affect als het eenige, dat aan alle ontsteking gemeenzaam is, tot de bovenvermelde conclusie, dat onder ontsteking die verschijnselen zijn saam te vatten, die zich na primaire weefsel-beschadigingen (laesio continui of necrose) lokaal ontwikkelen en het herstel der laesiën ten doel hebben.

Dan volgen nog enkele toepassingen van zijn definitie en theoretische beschouwingen, die men in het overal interessante en aangenaam geschreven artikel zelf moet nalezen.

Leiden, December 1889.

Dr. SIEGENBEEK VAN HEUKELOM.

Lehrbuch der Kinderkrankheiten für Aerzte und Studirende, von Dr. ADOLF BAGINSKY, Privatdocent der Kinderkrankheiten an der Universität Berlin. Dritte, vielfach vermehrte und verbesserte Auflage. (WREDEN's *Sammlung kurzer medizinischer Lehrbücher*. Band VI. Berlin 1889).

Dat in de laatste jaren gedurig nieuwe en goede handboeken over kinderziekten verschijnen en dat de uitgaven van deze in veel korter tijd zijn uitgeput dan voorheen, getuigt voorzeker van klimmende belangstelling in de pae-diatrie.

Twee jaar geleden vestigde ik de aandacht der Nederlandsche geneeskundigen o. a. op de 3de uitgave van HENOCH's *Vorlesungen*, en onlangs kwam reeds een 4de druk van de pers. Ook D'ESPINE en PICOT bewerkten kort geleden een nieuwe uitgaaf; van een handboek van UNGER verscheen de eerste helft; ASHBY en WRIGHT gaven voor eenige weken een lijvig geïllustreerd compendium uit, dat, voornamelijk op de persoonlijke ondervinding van beide samenstellers, den medicus en den chirurg, steunend en in de eerste plaats op de praktijk gericht, in opvatting wellicht met HENOCH's boek eenigszins te vergelijken is. En buitendien verscheen van BAGINSKY's boek na twee jaren een 3de uitgaaf, waaraan ik op verzoek der Redactie van dit *Tijdschrift* een enkel woord wil wijden.